

Resy Delnoy: Moedertaalonderwijs en beroep

Onder de titel 'Moedertaalonderwijs en beroep: een uitdaging voor het schoolvak Nederlands in het MBO' werd op 29 oktober een conferentie gehouden met docenten Nederlands in het MBO en aan de lerarenopleiding als belangrijkste groepen deelnemers. Vanwege het grote aantal belangstellenden dat zich hiervoor aanmeldde, besloot de organiserende VALO-Moedertaal de conferentie op 5 november 1991 nogmaals te houden.

Voor het organiseren van de conferentie bestonden twee aanleidingen. De eerste is de ingrijpende veranderingen die zich in de afgelopen jaren in het MBO hebben voltrokken en de wijzigingen in de programma's die nu in uitvoering zijn of op korte termijn zullen komen. De tweede is de verwachting dat de Stichting voor de Leerplanontwikkeling SLO op afzienbare termijn leerplannen voor Nederlands in het MBO zal ontwikkelen. Over plannen voor leerplanontwikkelingsprojecten en de producten die daaruit voortkomen zal de VALO-Moedertaal te zijner tijd moeten adviseren. Om toekomstige adviezen goed te kunnen onderbouwen, wil de VALO-Moedertaal graag kunnen beschikken over zo uitvoerig mogelijke informatie van docenten. Informatie over hun huidige praktijken, over problemen waar ze tegenaan lopen en mogelijke oplossingen daarvoor, en over gewenste veranderingen in de lespraktijken Nederlands. Omdat een raadplegende conferentie erg veel vraagt van docenten en voor henzelf niet zo veel oplevert, is gekozen voor een conferentievorm met inleidingen en discussie, die – naar de organisatoren hopen – voor docenten ook interessant is.

Het programma voor de twee conferentiedagen was grotendeels gelijk. Er zijn inleidingen

gehouden over onderzoek, modulering, de lerarenopleiding, Nederlands als tweede taal, en methoden voor het MBO. In het middagprogramma is gediscussieerd aan de hand van vooraf toegezonden stellingen.

Uit alle onderdelen vat ik hieronder enkele punten samen om u een indruk te geven van wat er zoal speelde op beide dagen.¹

De per augustus 1991 aangetreden voorzitter van de VALO-Moedertaal – Sjaak Kroon – opende beide keren met een overzicht van de taken en mogelijkheden van de VALO-Moedertaal. Zijn verhaal was gelardeerd met uitspraken uit een dialoog met een student aan een MBO-opleiding. Die student formuleerde als belangrijke boodschap dat de lessen Nederlands in het MBO bij hem veel associaties oproepen met de lessen die hij recent op de HAVO had gehad.

Onderzoek

De eerste inhoudelijke bijdrage is zowel op 29 oktober als op 5 november verzorgd door Jan Sturm, voormalig voorzitter van de VALO-Moedertaal, nu onder andere werkzaam als onderzoeker en lerarenopleider aan de universiteit te Nijmegen.

Hij rapporteerde over een onderzoek dat is uitgevoerd bij een docent Nederlands in het MBO die de vakinhoud wilde vernieuwen.² De vernieuwing zou in de richting van een meer geïntegreerd curriculum Nederlands moeten gaan, waarbij de traditionele grenzen van het vak overschreden worden en waarbij vooral het schrijfvaardigheidsonderwijs gemotiveerd door en afgestemd moet worden op de eisen van het beroepsveld. Aan de hand van voorbeelden liet Jan Sturm zien, dat de goede bedoelingen voor een belangrijk deel stuklopen op drie domeinen van 'zorg' bij de docent:

- de vakinhoud moet 'voldoende' aan bod komen. De ideeën over wat belangrijke vakinhouden zijn, ontleenen docenten in het algemeen aan hun ervaringen als leerling, als student en als praktizerend docent
- de lessen moeten aantrekkelijk zijn voor de leerlingen; de sfeer in de klas moet goed zijn
- het instituut school moet goed functioneren: voordat de bel gaat moet de geplande lesstof behandeld zijn, de proefwerken moeten op tijd gegeven en nagekeken zijn et cetera.

In samenhang verhinderen de vakinhoudelijke, de pedagogische en de institutionele zorg dat er – ondanks de plannen en pogingen – wettelijke veranderingen tot stand komen in de vakinhoud.

In de discussiegroepen bleek dat veel docenten het beeld dat uit het onderzoek naar voren komt zeer herkenbaar vinden. Onderzoek als het gepresenteerde werd belangrijk gevonden om een goede selectie van de vakinhoud te kunnen maken.

Modulering

De tweede inleiding is beide dagen verzorgd door Nel Marneffe, coördinator modulering deeltijd MEO, werkzaam aan het CPS, en Ton Jilissen, leraar Nederlands aan een MBO-school.

De inleidster gaf een gedetailleerd overzicht van het project Modulering Nederlands voor het MEO. Dat project heeft kunnen profiteren van de langdurige en intensieve medewerking van docenten op scholen in vooral het noorden en zuiden van het land, onder wie Ton Jilissen. Het project had een tweeledig doel:

- het verhogen van het rendement door het terugdringen van de relatief grote uitval in het MEO
- tegemoet komen aan de veranderde eisen die aan het vak Nederlands gesteld worden vanwege veranderingen in de beroepspraktijk.

Ton Jilissen startte zijn bijdrage met een reflectie op de huidige exameneisen in het MEO. Hij betoogde dat voor een verandering van de onderwijspraktijk naar meer beroepsgericht onderwijs verandering van het examen noodzakelijk is. Beroepsgerichte onderdelen als: verslaggeving, notuleren, vergaderen, presenteren, public relations en voorlichting, zouden onderdeel moeten worden van het examen.

Vanuit zijn ervaring als docent in het project Modulering noemde hij de volgende voor- en nadelen van modulering.

Voordelen

- het is mogelijk (deel)onderwerpen af te sluiten
- onderdelen van het curriculum kunnen relatief gemakkelijk vernieuwd worden
- modulering bevordert de inzichtelijkheid van het curriculum voor docenten en leerlingen.

Nadeel

- er moeten veel toetsen gemaakt, afgenomen en nagekeken worden.

Tijdens de discussies hebben de deelnemers in vier groepen onder andere gereageerd op de volgende stelling: moduleren is een vruchtbare organisatievorm voor het onderwijs in het Nederlands op het MBO.

Met die stelling leek men het in het algemeen eens. Veel deelnemers bleken van mening dat moduleren onvermijdelijk zal worden ingevoerd. De lijst met voor- en nadelen van modulering is als volgt aangevuld.

Voordelen

- vakonderdelen toevoegen kan relatief gemakkelijk in een modulair systeem
- leerlingen kunnen effectief studeren omdat ze precies kunnen weten wat er van hen verwacht wordt
- modulering faciliteert het reflecteren op het onderwijs
- modulering is een betrekkelijk docent-onafhankelijk systeem, waardoor een betere doorstroming naar het HBO mogelijk lijkt.

Nadelen

- de niet- (makkelijk) toetsbare onderdelen van het vak verdwijnen, waardoor het vak verschaalt
- de bureaucratie neemt toe
- de school verwordt tot een cursusinstituut
- de op de conferentie gepresenteerde modules zijn onvoldoende flexibel: er wordt vooral klas-sikaal les gegeven, en er blijkt nog veel begeleiding nodig.

Het MBO en de lerarenopleiding

Op 29 oktober is de derde inleiding verzorgd door Kees Sluis, lerarenopleider bij de afdeling Nederlands aan de Hogeschool Holland.

Hij bracht een prikkelend verhaal over de niet altijd vlekkeloze en stimulerende relatie tussen 'de lerarenopleiding' en 'het MBO als stageschool' voor aanstaande docenten Nederlands. Verder gaf hij voorbeelden van te verbeteren relaties tussen de bedoelde instituten op het niveau van de nascholing. De inleider stak zijn nek uit, en de uitdaging werd aangevaard. Vanuit de zaal werden voorbeelden van

moeizame relaties toegevoegd, maar ook blijken van goede tot zeer goede verstandhouding en samenwerking. Ondanks het beperkte aantal instituten en diverse pogingen tot (meer) uniformering, lijken de verschillen per regio soms zeer groot te zijn.

Nederlands als tweede taal

Op 5 november trad Mieke Amoureux als derde inleidster op. Zij is docente Nederlands bij een Oriëntatie- en Schakelafdeling van een MDGO-school.

De bijdrage van Mieke Amoureux had Nederlands als tweede taal in het MDGO tot onderwerp. Een schrijnend overzicht van verschillen in succes tussen allochtonen en Nederlanders onder andere op de terreinen wonen, werk en onderwijs onderstreept opnieuw de noodzaak van intensieve aandacht voor Nederlands als tweede-taalonderwijs, ook in het MBO.

Vervolgens ging de inleidster in op verschillende aspecten van de beginsituatie van de leerlingen, die van invloed zijn op de verwerving van het Nederlands als tweede taal en waarmee de Oriëntatie- en Schakelafdeling nadrukkelijk rekening houdt. De aspecten zijn:

- *etniciteit*: de pedagogische aanpak begint met vrij nauw aansluiten bij de op basis van ervaring veronderstelde behoeften van groepen leerlingen, en verschuift langzamerhand naar de meer algemene, 'traditionele' aanpak
- *milieu, achtergrond, vrienden*: met deze aspecten wordt met name rekening gehouden bij het onderwijzen van begrippenkaders
- *verblijfsduur en onderwijstraject in Nederland*: de school hanteert verschillende aanpakken voor neven- en onderinstromers. Neveninstromers met een goede beheersing van de moedertaal leren in het algemeen snel en goed Nederlands, omdat ze de grammatica van hun moedertaal beheersen en merendeels in sociaal-emotioneel opzicht vrij stabiel zijn. Aan onderinstromende 'krompraters' (communicatief effectief, maar veel grammaticale onvolkomenheden) wordt, afhankelijk van de docent, meer of minder aandacht besteed
- *leeftijd in verhouding tot het aanwezige begrippen- en referentiekader*: nagegaan wordt of leerlingen voor de te leren benamingen over voldoende gevulde begrippen beschikken
- *intellectuele capaciteiten*: door zorgvuldige diag-

nostisering poogt men onderschatting van de intellectuele capaciteiten te voorkomen.

Naast de beginsituatie, zoals die naar voren komt uit het bovenstaande, houdt de school rekening met specifieke eigenschappen van de moedertaal van de leerlingen, die het leren van het Nederlands bemoeilijken (het Turks bij voorbeeld kent geen lidwoorden, noch grammaticale geslachten).

Op de Oriëntatie- en Schakelafdeling wordt door middel van 6 uur Nederlands per week, 2 uur presentatie en communicatie, en door in andere vakken expliciet aandacht te besteden aan Nederlands met succes gepoogd de onderwijskansen van de leerlingen te vergroten.

Methoden Nederlands voor het MBO

Hans van Haeren, auteur van schoolboeken voor verschillende afdelingen in het MBO, kweet zich beide dagen uitstekend van de moeilijke taak 'de laatste' inleiding te moeten houden. Het maken van lesstof, die enerzijds rekening houdt met de eigenheid van het vak Nederlands, anderzijds met ontwikkelingen in 'het bedrijfsleven', vormden de hoofdmoot van zijn bijdrage. Zijn ervaring heeft hem geleerd dat er goede mogelijkheden zijn om de bovenstaande 'eisen' te kunnen verdisconteren in passende lesstof. Hij noemde in dit verband het uitvoeren van contractactiviteiten door docenten in het MBO en gebruik maken van een modulaire aanpak. De tot dusver beschikbare vakmodulair opgezette methoden acht hij goed bruikbaar in de huidige situatie. Voor de toekomst zullen vakoverschrijdende modules uitkomst moeten bieden. Daaraan wordt gewerkt!

Noten

- 1 Een verslag van de conferentie, met daarin de inleidingen en samenvattingen van de gevoerde discussies, zal begin 1992 worden gepubliceerd. Het verslag kan worden aangevraagd bij de VALO-Moedertaal, Postbus 2061, 7500 CB Enschede.
- 2 Van de onderzoeksrapporten is een boekje gemaakt, inclusief discussiestellingen, dat ter voorbereiding van de conferentie aan de deelnemers is toegestuurd.